

вид повноцінного спеціалізованого банку – ощадні банки. Однак з розвитком фінансової системи, а разом із тим – потреб, у фінансових послугах з'являється працюючі інвестиційні банки, роздрібні банки тощо. Завдання та функції спеціалізованих банків у фінансовій системі є такими різними, що, як доводить іноземний досвід, вони не конкурують. Однак для цілей ліцензування вимоги, що висуваються до спеціалізованих і неспеціалізованих банків, не так вже й істотно відрізняються. Наявна загроза неадекватності ліцензійних вимог реаліям роботи спеціалізованих банків. Зазначені проблеми банківського нагляду стосуються банків по-різному. Розуміння проблеми – перший і найважливіший крок до її вирішення.

Висновки. Необхідність створення ефективної системи банківського нагляду визначається ключовою роллю банків у грошово-кредитній системі України та специфікою їх діяльності як комерційних структур. Стратегічними напрямками наглядової політики Національного банку на найближчу перспективу повинно бути:

1. Поступове впровадження нагляду на основі оцінки ризиків. Це головний напрям стратегії банківського нагляду, який передбачає акцентування нагляду на оцінці всіх істотних ризиків банку та якості управління ними.
2. Підвищення рівня корпоративного управління в банках та відповідності його міжнародним стандартам.
3. Підвищення вимог до прозорості банків, включаючи прозорість структури, власності та розкриття інформації про діяльність банку, та його ризики.
4. Впровадження принципів консолідованого нагляду, що передбачає необхідність розуміння ризиків у широкому аспекті – в масштабах усієї банківської групи, до якої належить банк.
5. Започаткування роботи щодо підготовки до запровадження вимог Базеля.

Література

1. Банківська система // Бюлетень Національного банку України. – 2012. – № 3. – С. 21-23.
2. Батковський В.А. Рейтингова оцінка діяльності банків / В.А. Батковський // Фінанси України : журнал. – 2012. – № 5. – С. 145-150.
3. Горячек І. Система своєчасного застереження проблем у діяльності банків / І. Горячек // Вісник Національного банку України. – 2010. – № 6. – С. 27-29.
4. Грищенко Р. Теоретичні аспекти, організації банківського нагляду в сучасних умовах / Р. Грищенко // Вісник Національного банку України. – 2011. – № 4. – С. 57-59.
5. Закон України "Про банки і банківську діяльність" // Законодавчі і нормативні акти з банківської діяльності. – 2012. – № 7. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.rada.kiev.ua>.
6. Закон України "Про Національний банк України" // Законодавчі і нормативні акти з банківської діяльності. – 2012. – Вип. 5. – С. 42-64. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.rada.kiev.ua>.
7. Зінченко В. Організація ефективного банківського нагляду в Україні / В. Зінченко // Вісник Національного банку України : журнал. – 2011. – № 2. – С. 67-72.
8. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.bank.gov.ua>.
9. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.nau.kiev.ua>.
10. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.rada.kiev.ua>.

Романюк О.Р. Совершенствование банковского надзора и регулирования деятельности отечественных банков в соответствии с международными стандартами

Рассмотрена сущность банковского надзора в современных условиях. Проанализирована ситуация, которая складывается в банковской системе Украины. Предложены первоочередные шаги к повышению эффективности регулирования банковской деятельности на основе международных стандартов.

Ключевые слова: банк, банковский надзор, Национальный банк Украины, международные стандарты. Базель 3.

Romanyk O.R. Improving banking supervision and regulation of domestic banks to international standards

In this article the essence of banking supervision in the modern world is considered. Analyzed the situation that is in the banking system of Ukraine. An immediate steps to improve banking regulation based on international standards are recommended.

Keywords: bank, banking supervision, the National Bank of Ukraine, international standards. Basel 3.

УДК 336.[7+711](477)

Асист. З.М. Руденко, канд. екон. наук –
Львівського інституту банківської справи УБС НБУ

АНАЛІЗ ВПЛИВУ ГРОШОВО-КРЕДИТНОЇ ПОЛІТИКИ НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ НА БАНКІВСЬКУ СИСТЕМУ (НА ПРИКЛАДІ ЛЬВІВСЬКОГО РЕГІОНУ)

Проаналізовано основні напрямки проведення грошово-кредитної політики Національного банку України у 2011-2013 рр. Охарактеризовано вплив цієї політики на розвиток банківської системи України та діяльність банків Львівщини. Розглянуто мережу банківських установ, безготівкові розрахунки, депозитну та кредитну політику банків.

Ключові слова: грошово-кредитна політика, банківська система, безготівкові розрахунки, депозитні та кредитні операції банків.

Постановка проблеми. Успіх державної політики у фінансовому секторі багато в чому залежить від скоординованості як стратегічної, так і тактичної складових грошово-кредитної та фінансової політики, дій уряду та Національного банку України (НБУ) як на рівні вироблення політики, так і на рівні проведення поточних операцій, їх взаємоузгодженості, підпорядкованості короткострокових вигод та інтересів довгостроковим загальнодержавним цілям.

Пріоритетним завданням державної влади будь-якої країни є забезпечення стійкого довгострокового економічного розвитку задля підвищення добробуту населення та зміцнення потенціалу розвитку її майбутніх поколінь. Згідно із відкритою та демократичною політикою європейських держав, зусилля всіх владних структур потрібно спрямовувати на досягнення головної цілі, а діяльність окремих органів влади та інструменти її реалізації повинні бути часткою скоординованої загальнодержавної політики, елементи якої не суперечать один одному, а доповнюють та підвищують ефективність всієї системи державного регулювання економіки. Події останньої світової економічної та фінансової кризи довели, що цінова стабільність є необхідною, але недостатньою умовою досягнення стратегічних цілей економічного розвитку. З огляду на це, а також відповідно до законодавства України та зокрема до затверджених Основних засад грошово-кредитної політики НБУ у 2013 р., грошово-кредитна політика спрямовується на сприяння стабільності банківської системи (як ключової умо-

ви забезпечення фінансової стабільності в державі) та підтримки економічної політики Кабінету Міністрів України, спрямованої на економічне зростання.

Треба зазначити, що особливості реалізації грошово-кредитної політики безпосередньо зумовлюються неоднорідністю макроекономічної динаміки. Так, більшу частину 2011 р., в умовах існування істотних ризиків для цінової стабільності, грошово-кредитна політика була досить помірною. Натомість у 2012 р. із закріпленням позитивних тенденцій у динаміці споживчих цін грошово-кредитна політика набула стимуляційної спрямованості [1].

На грошово-кредитному ринку в першій половині 2013 р. продовжували домінувати позитивні тенденції, які сформувалися наприкінці 2012 р. Серед них треба зазначити такі:

- покращення кон'юнктури валютного ринку, що проявилось в зниженні попиту на іноземну валюту та збереженні прогнозованої динаміки обмінного курсу гривні;
- посилення довіри до національної грошової одиниці України та банківської системи. Збільшення обсягу депозитів у національній валюті в першому півріччі 2013 р. становило 15,6 %, тоді як в іноземній валюті він знизився на 1,4 %;
- збільшення ліквідності банківської системи;
- зниження вартості коштів на всіх сегментах грошово-кредитного ринку;
- активізація кредитної діяльності банків [2].

Виклад основного матеріалу. Як уже зазначалось, банківська система є однією з ключових складових економіки та фінансової стабільності України, зміна показників її діяльності достатньо добре корелює із зміною показників діяльності реального сектору економіки. Виходячи з дворівневої побудови банківської системи, доцільно проаналізувати не лише діяльність НБУ, а й діяльність банківської системи України, а також одну з її складових – банківську систему Львівщини.

Діяльність банківського сектору України характеризувалася стабільним припливом коштів до банків, зростанням ринку банківського кредитування, скороченням простроченої заборгованості за кредитами, нарощуванням капіталу банків, виходом на прибутковий рівень діяльності після трьох збиткових років. За станом на 01.01.2013 р. у Державному реєстрі банків було зареєстровано 176 банків, зокрема два – державні (АТ "Ощадбанк" і АТ "Укресімбанк"). Із зареєстрованих банків 175 банків мали банківську ліцензію та один (АТ "РОДОВІД БАНК") – ліцензію санаційного банку. Усі банки, які мали ліцензії, за організаційно-правовою формою були публічними акціонерними товариствами.

Кількість банків за участю іноземного капіталу, які діяли в Україні, за 2012 р. не змінилась і становила 53 банки (30,3 % від загальної кількості діючих банків України), з яких 22 банки – зі 100 % іноземним капіталом (12,6 % від загальної кількості діючих банків). За станом на 01.01.2013 в Україні діяло 242 із 246 зареєстрованих філій, 19 454 відділення та 18 представництв українських банків, із яких 10 діяло на території України та 8 – за кордоном.

Найбільше банків, які мали ліцензію на здійснення банківських операцій, розташовані в розвинених промислових регіонах України. У Києві та Київській обл. було зосереджено 64,7 % від загальної кількості банківських установ. У Дніпропетровській, Донецькій, Харківській та Одеській областях за-

лом діяло близько 22,7 % від загальної кількості банків. Така концентрація пояснювалася насамперед тим, що зазначені регіони є найбільш розвиненими промисловими регіонами України та мають досить високий інвестиційний рейтинг. Водночас одинадцять регіонів (Вінницька, Житомирська, Івано-Франківська, Кіровоградська, Миколаївська, Рівненська, Тернопільська, Херсонська, Хмельницька, Черкаська, Чернівецька області) забезпечували населення банківськими послугами через філії та відділення банків [3].

Треба зазначити, що Львівська область залишається привабливим для розвитку банківської справи регіоном України, проте вперше з 2009 р. скоротилась мережа банківських установ. Зокрема, у перші шість місяців 2013 р. на території Львівщини припинили діяльність усі установи банків ПАТ "Банк Таврика", ПАТ "ЕРДЕ банку", ПАТ "Профінбанку", ПАТ "Діапазон-Максимум-банку" та ПАТ банку "Київ". Ще 7 банків скоротили кількість безбалансових відділень, а 2 банки – ПАТ "Імексбанк" та ПАТ "Укоопспілка", реорганізували балансові філії у безбалансові відділення. Таким чином, упродовж першого півріччя 2013 р. кількість банків, зареєстрованих на території області, не змінилась і становила 5 банків, кількість балансових філій зменшилась з 14 до 12, а кількість безбалансових відділень – зменшилась з 1363 до 1 159 ТБВВ [4] (табл. 1).

Незважаючи на зменшення мережі банківських установ, ринок роздрібних банківських послуг на території Львівської обл. у першій половині 2013 р. продовжував зростати. Про це свідчить прискорення темпів збільшення кількості технічних засобів для здійснення масових розрахунків, зокрема збільшення кількості банкоматів та кількості платіжних терміналів у торговельній мережі. Істотно зросла також кількість підприємств торгівлі і сфери послуг, у яких можна здійснити розрахунки за придбані товари та отримані послуги за допомогою платіжних карток. Крім того, у структурі парку банкоматів продовжувала зростати кількість та частка банкоматів, у яких поруч з традиційними операціями з видачі готівки можна здійснити внесення готівки та безготівкові перекази коштів.

За три квартали 2013 р. загальна кількість операцій з використанням платіжних карток, емітованих українськими банками, становила 969 млн, а обсяги операцій, порівняно з аналогічним періодом 2012 р., зросли на 23,3 % і становили близько 650 млрд грн [5].

Обсяг безготівкових операцій з використанням платіжних карток збільшився на 75,3 % і становив понад 108 млрд грн, а операцій з отримання готівки – на 16,4 % і становив понад 541 млрд грн (83,3 % від загальної суми операцій за платіжними картками). Частка безготівкових платежів за зазначений період становила 16,7 % від загальної суми операцій, тоді як за 2012 р. цей показник становив 12 %, а за 2011 р. – лише 8,1 %.

Так, станом на 1 жовтня 2013 р. кількість банків – членів карткових платіжних систем становила 143 банки, встановлено майже 39 тис. банкоматів та близько 195 тис. терміналів. Найбільшу кількість активних платіжних карток та інфраструктуру їх обслуговування мають Київська (включно з Києвом), Дніпропетровська, Донецька, Харківська та Одеська області [5].

Табл. 1. Банківські установи Львівської області станом на 01.07.2013 р.

Банки та їх відокремлені підрозділи на території Львівської області	1. ПАТ "КРЕДОБАНК" 2. ПАТ АКБ "Львів" 3. ПАТ "ОКСІ БАНК" 4. ПАТ "ФОЛЬКСБАНК" 5. ПАТ "Ідея Банк" 5 банків 1 філія 9 ТВБВ	
Філії та відділення на їх балансі банків інших областей (11 філій 572 ТВБВ)	1. ПАТ "Укресімбанк" 2. АТ Ощадний банк 3. АТ "Банк "Фінанси та Кредит" 4. АТ "Укрінбанк" 5. ПАТ "Райффайзен Банк Аваль" 6. ПАТ КБ "ПРИВАТБАНК" 7. АБ Південний 8. АБ "Експрес-Банк" 9. АБ "Київська Русь" 10. ПАТ "Кредитпромбанк"	
Відділення банків інших областей України (496 ТВБВ)	1. ПАТ Промінвестбанк 2. АКБ "Укрсоцбанк" 3. ПуАТ "СЕБ Банк" 4. ПАТ "Інтеграл-банк" 5. АБ "Енергобанк" 6. ПАТ "Український Професійний Банк" 7. АТ "БРОКБІЗНЕСБАНК" 8. ПАТ "ВТБ Банк" 9. ПАТ "БАНК КІПРУ" 10. ПАТ КБ "ПІВДЕНКОМБАНК" 11. ПАТ "Єкатеринославський комбанк" 12. ПАТ ПРОФІНБАНК 13. ПАТ "АКБ "КАПІТАЛ" 14. Т "ТАСкомбанк" 15. АТ "РОДОВІД БАНК" 16. ПАТ "ВіЕйБіБанк" 17. ПАТ "АКЦЕНТ-БАНК" 18. АКБ "ІНДУСТРІАЛБАНК" 19. АБ "Полтава-банк" 20. ПАТ ПУМБ 21. ПАТ "Східно-Український Банк "Грант" 22. ПАТ "РЕАЛ БАНК" 23. ПАТ "МЕГАБАНК" 24. ПАТ "БТА БАНК" 25. АТ "УкрСиббанк" 26. ПАТ "Банк "Демарк" 27. АТ "КомінвестБанк" 28. ПАТ КБ "ПРАВЕКС-БАНК" 29. ПАТ "ФІНРОСТБАНК" 30. ПАТ "КРЕДІ АГРІКОЛЬ БАНК" 31. ПАТ КБ "Хрешатик" 32. АБ "Укоопспілка" 33. ПАТ КБ "Надра" 34. ПАТ "Банк Перший" 35. ПАТ "Юнекс Банк" 36. АБ "Діамантбанк" 37. АТ "ІМЕКСБАНК" 38. ПАТ "БАНК КРЕДИТ ДНІПРО" 39. ПАТ "АЛЬФА-БАНК" 40. ПАТ "Західкомбанк"	41. АБ "Укргазбанк" 42. ПАТ "БАНК НАЦІОНАЛЬНИЙ КРЕДИТ" 43. АБ "Укргазпромбанк" 44. ПАТ "Банк Петрокоммерц-Україна" 45. ПАТ "Терра Банк" 46. ПАТ УніКредит Банк 47. ПАТ "Перший інвестиційний Банк" 48. АТ "ОТП Банк" 49. АТ "ПроКредитБанк" 50. АТ "СВЕРБАНК РОСІЇ" 51. ПАТ "КБ "Актив-банк" 52. АТ "Фортуна-банк" 53. ПАТ "Банк Восток" 54. АТ "БАНК РЕНЕСАНС КАПІТАЛ" 55. ПАТ "Платинум Банк" 56. ПАТ КБ "Фінансова ініціатива" 57. ПАТ "Банк інвестицій та заощаджень" 58. АТ "БМ Банк" 59. АТ "Ерсте Банк" 60. ПАТ "Дельта Банк" 61. ПАТ "Банк Руский Стандарт" 62. АТ "ЄВРОГАЗБАНК" 63. ПАТ "Міський комерційний банк " 64. ВАТ "КБ "Глобус" 65. АТ АСТРА БАНК 66. ПАТ "Міжнародний Інвестиційний Банк" 67. ПАТ "АКТАБАНК" 68. АТ "Златобанк" 69. ПАТ "Банк 3/4" 70. ПАТ КБ "Стандарт" 71. ПАТ "Всеукраїнський банк розвитку" 72. ПАТ "АПЕКС-БАНК" 73. ПАТ "Банк Ринкові технології" 74. ПАТ "Універсал Банк" 75. АКБ "Форум" 76. АТ "ПІРЕУС БАНК МКБ"

Щодо Львівської обл., то безперечними лідерами з кількістю банкоматів та кількістю платіжних терміналів у торговій мережі, а також кількістю обслуговуваних підприємств торгівлі і сфери послуг на сьогодні є КБ "Приватбанк" та ПАТ "Райффайзен банк Аваль". Частка зазначених банків у всьому парку банкоматів Львівської обл. перевищує 40 %, у загальній кількості платіжних терміналів – становить майже 60 %, а у загальній кількості обслуговуваних підприємств торгівлі та сфери послуг – перевищує 75 %.

Динамічне розширення термінальної мережі сприяло пришвидшеному зростанню обсягів безготівкових розрахунків населення. Зокрема, у 2012 р. обсяг розрахунків населення з використанням платіжних карток, порівняно з 2011 р., зріс у Львівській обл. у півтора рази і становив майже 2 млрд грн. При цьому частка безготівкових розрахунків у всьому обороті торговельної виручки та виручки від наданих послуг зросла з 4 % у 2011 р. до 5,5 % – у 2012 р. і більш як 7 % – у першому півріччі 2013 р. [4].

Варто зазначити, що як і у попередні роки, так і у 2013 р. дії НБУ спрямовуються на скорочення готівкових розрахунків, створення комфортних умов для розрахунків безготівковим шляхом та зменшення проявів тіньової економіки. Так, у червні 2013 р. Правлінням НБУ затверджено зміни до Положення про ведення касових операцій у національній валюті в Україні. Цими змінами визначено, якщо готівкові платежі між підприємствами (підприємцями) та/або між підприємствами (підприємцями) та фізичними особами протягом одного дня за одним або кількома платіжними документами перевищують граничну суму, то вони проводяться виключно в безготівковій формі через банки або небанківські фінансові установи, які в установленому законодавством порядку отримали ліцензію на переказ коштів без відкриття рахунку. Кількість підприємств (підприємців) і фізичних осіб, з якими здійснюються розрахунки, протягом дня не обмежується. Згідно з вимогами зазначеної постанови гранична сума розрахунків готівкою протягом одного дня між підприємствами (підприємцями) становить 10 000 грн, готівкові розрахунки між фізичною особою та підприємством (підприємцем) за товари (роботи, послуги) не мають перевищувати 150 000 грн. Крім того, фізичні особи між собою за договорами купівлі-продажу, які підлягають нотаріальному посвідченню, можуть розраховуватися готівкою в розмірі не більше 150 000 грн [6]. Позитивними наслідками впровадження граничної суми розрахунків готівкою є:

- збільшення обсягів безготівкових розрахунків та залучення додаткових ресурсів для кредитування економіки в національній валюті;
- підвищення ліквідності банків;
- зниження рівня доларизації депозитів та тінізації економіки;
- зростання безготівкових розрахунків фізичних осіб;
- зниження обсягів готівкової іноземної валюти, яка перебуває поза банківською системою;
- додаткового зростання ВВП.

У 2013 р. одним із важливих напрямів діяльності НБУ залишається зниження рівня доларизації економічних відносин та підвищення статусу і привабливості гривні як засобу розрахунку і заощадження. Як відомо, рівень долариза-

ції депозитів та його зміна визначається кількома показниками, серед яких – загальна сума депозитів, сума депозитів в іноземних валютах, а також динаміка зміни зазначених показників.

Так, загальний обсяг депозитів у першому півріччі 2013 р. збільшився на 8,2 % – до 614,3 млрд грн. Таке зростання відбулося виключно завдяки збільшенню депозитів у національній валюті (на 15,6 %), тоді як депозити в іноземній валюті зменшилися на 1,4 %. Внаслідок цього показник доларизації депозитів за цей період знизився з 43,7 % до 39,9 %.

Загалом динаміка банківських депозитів характеризувалася щомісячним зростанням, яке забезпечувалося за рахунок надходжень коштів на депозитні рахунки як фізичних, так і юридичних осіб. Так, депозити населення в першому півріччі 2013 р. збільшилися на 12,2 % – до 410,6 млрд грн. Такий приріст досягнуто за рахунок переважаючого зростання вкладень у національній валюті (на 24,1 %), тоді як депозити в іноземній валюті збільшилися лише на 0,3 %.

Депозити юридичних осіб у цей період зросли на 0,8 % – до 203,7 млрд грн. Така динаміка обумовлена збільшенням вкладів у національній валюті (на 4,2 %), тоді як депозити в іноземній валюті зменшилися на 6,1 % [2].

Щодо банківських установ Львівської обл., то на початок 2013 р. загальна сума зобов'язань за коштами, залученими від населення, становила 17,7 млрд грн, з яких кошти у гривні становили 8,0 млрд грн, а кошти в іноземних валютах – 9,7 млрд грн у гривневому еквіваленті (рис. 1). За 9 місяців 2013 р. у загальна сума зобов'язань за коштами населення зросла у Львівській обл. на 16,5 % до 20,6 млрд грн, зокрема за коштами у гривні – на 31,5 % до 10,5 млрд грн, а за коштами в іноземних валютах – на 4 % до 10,1 млрд грн. Зважаючи на неоднакові темпи приросту депозитів у гривні та депозитів в іноземних валютах, рівень доларизації депозитів населення зменшився у Львівській обл. з початку року з 54,7 % до 48,9 % [4].

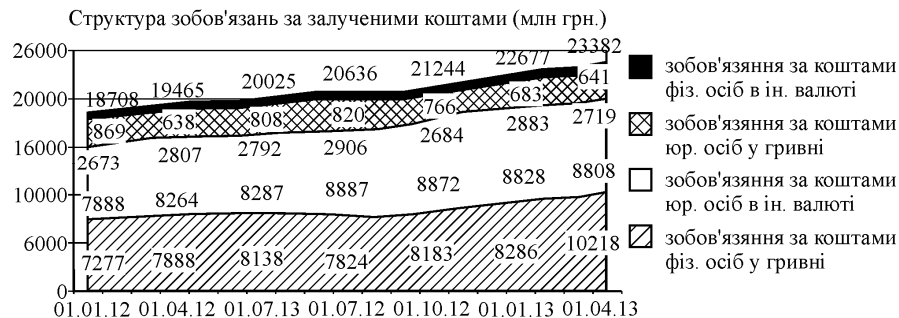

Рис. 1. Структура зобов'язань за залученими коштами у Львівській обл.

Наведені вище дані можуть свідчити про поступовість процесу переорієнтації населення Львівської обл. із заощаджень в іноземних валютах на заощадження у національній валюті – гривні як економічно більш вигідні. Варто зазначити, що рівень середньозважених процентних ставок за депозитами у гривні у два з половиною рази вищий, ніж рівень середньозважених процентних ставок за депозитами в іноземних валютах. Наприклад, у вересні 2013 р. середньоз-

важені процентні ставки за депозитами населення у гривні по банківських установах Львівської обл. становили 17,0 % річних, а у валюті – 6,7 % річних.

У першому півріччі 2013 р. темпи приросту зобов'язань за залученими коштами на Львівщині істотно не відрізнялись від темпів їх приросту загалом по Україні. Сума зобов'язань за залученими коштами банківських установ Львівської обл. перевищила 23 млрд грн та зросла проти початку року більш як на 10 %. За обсягом зобов'язань за залученими коштами банківська система Львівської обл., як і раніше, займає 6 позицію серед територій України (після Києва, Дніпропетровської, Донецької, Одеської та Харківської областей) (рис. 2).

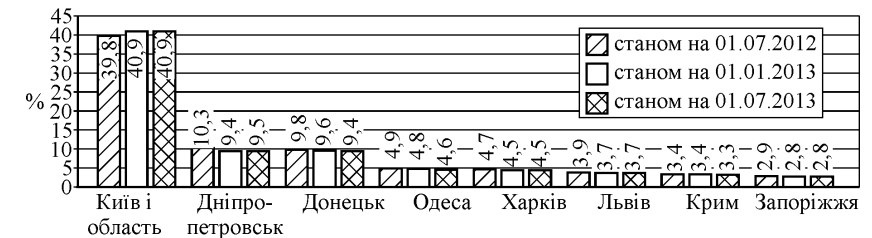

Рис. 2. Питома вага зобов'язань за залученими коштами

Треба зазначити, що одним із вагомих факторів істотного розширення депозитної бази банків за рахунок приросту депозитів у гривні відбувається в основному завдяки покращенню системи гарантування вкладів фізичних осіб. Так, за 15 років діяльності Фонду гарантування вкладів фізичних осіб виплати здійснювалися вкладникам 34 банків, понад 400 тис. громадян України отримали кошти за своїми вкладами на загальну суму близько 7 млрд грн. На сьогодні вкладникам гарантується повернення коштів у розмірі вкладу, включаючи відсотки, нараховані на день прийняття рішення НБУ про віднесення банку до категорії неплатоспроможних, але не більше 200 тис. грн, тоді як з 2008 р. ця сума становила не більше 150 тис. грн, з 2007 р. – 50 тис. грн, з 2006 р. – 15 тис. грн, з 2005 р. – 5 тис. грн, з 2004 р. – 3 тис. грн, з 2001 р. – 1 200 грн, а з 1998 р. – 500 грн [7].

Реалізація грошово-кредитної політики НБУ в умовах помірної інфляційної динаміки була спрямована на збільшення рівня ліквідності банківської системи і здійснювалися з урахуванням необхідності її підтримки на рівні, який би створював умови для підвищення кредитної активності банків. Такий підхід узгоджувався з визначеною законодавством метою діяльності НБУ щодо сприяння додержанню стійких темпів економічного зростання. Так, середньоденний обсяг коррахунків банків у НБУ у першому півріччі 2013 р. становив 25,0 млрд грн, що на 27,3 % більше, ніж у 2012 р. Свідченням високого рівня ліквідності банківської системи протягом звітного періоду є:

- збільшення попиту на депозитні сертифікати НБУ, загальний обсяг операцій з мобілізації коштів за перше півріччя 2013 р. становив 72,1 млрд грн;
- зменшення попиту на кредити рефінансування. Так, загальний обсяг кредитів, наданих НБУ в першому півріччі 2013 р., зменшився до 15,5 млрд грн порівняно з 27,0 млрд грн у відповідному періоді 2012 р. Проведення НБУ мобілізаційних операцій та повернення банками заборгованості за кредитами рефінансування були чинниками зменшення ліквідності банківської системи.

Це призвело до скорочення процентних ставок у національній валюті за кредитами банків та поступового відновлення кредитної активності. Загалом по Україні загальна сума вимог за банківськими кредитами зросла проти початку року майже на 3 % і становила на початок липня 2013 р. 838 млрд грн. Разом з тим, у розрізі територій України вимоги за кредитами зросли загалом лише у Києві, у Дніпропетровській та Одеській областях. У решті територій України загальна сума вимог за кредитами зменшилась, а сума вимог за кредитами фізичних осіб зменшилась у всіх регіонах нашої держави. За обсягом вимог за кредитами банківська система Львівської області, як і раніше, займає 6 позицію серед територій України (після Києва, Дніпропетровської, Донецької, Одеської та Харківської областей) (рис. 3). Порівняно з початком року частка вимог за кредитами банківських установ Львівщини у всіх вимогах за кредитами загалом по Україні дещо зменшилась і становила 1,9 % [4].

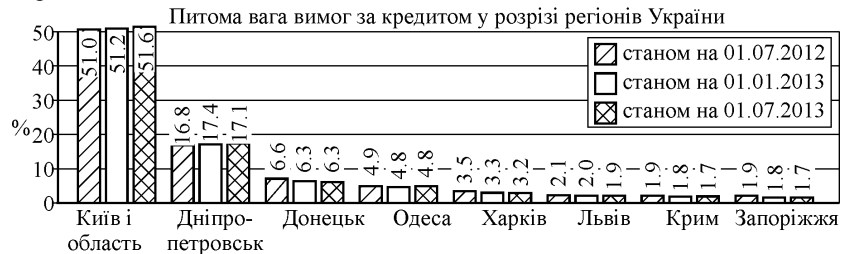

Рис. 3. Питома вага вимог за кредитами у розрізі регіонів України

Загальний обсяг вимог за кредитами банківських установ Львівщини зменшився у першому півріччі 2013 р. на 4 % і на початок липня становив менш ніж 16 млрд грн. Зменшився обсяг вимог за кредитами, наданими як юридичним, так і фізичним особам (рис. 4).

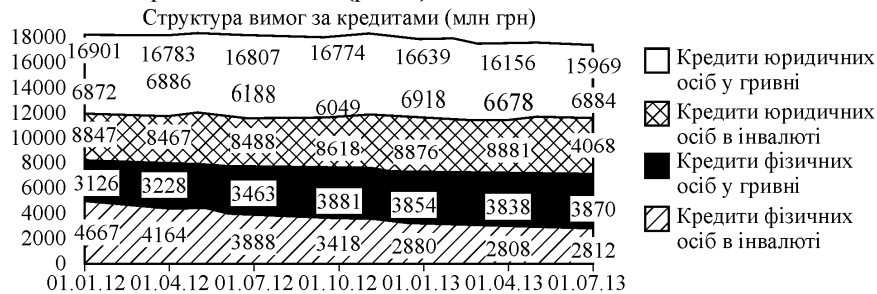

Рис. 4. Структура вимог за кредитами у національній та іноземній валютах

Разом з тим, на кількох сегментах кредитного ринку спостерігалось позавлення. Зокрема, сума вимог за кредитами підприємств агропромислового комплексу впродовж II кварталу 2013 р. була найбільшою за останні 15 років. Крім того, щомісяця впродовж останнього року зростала сума коротко- та довгострокових вимог за кредитами у гривні, які надані фізичним особам.

На ринку кредитування фізичних осіб найбільш динамічно зростала сума вимог за кредитами, спрямованими на придбання автомобільного транспор-

ту. Частка зазначених вимог у всіх вимогах за кредитами фізичних осіб на початку поточного року перевищила частку вимог за кредитами, спрямованими на придбання нерухомості [4].

Крім оперативних заходів, НБУ проводив системну роботу, спрямовану на створення умов для забезпечення стабільності гривні у тривалій перспективі та вдосконалення роботи фінансово-кредитних механізмів розвитку. Щодо грошово-кредитного регулювання, то активно проводили операції з підтримки ліквідності банків, було знижено облікову ставку (у 2009 р. становила 10,25 %, 2012 р. – 7,5 %, а з серпня 2013 р. – 6,5 %), а також застосовані більш гнучкі вимоги щодо формування банками обов'язкових резервів. Щодо останніх, то НБУ у 2013 р. підвищив нормативи обов'язкового резервування у частині відрахувань за коштами, залученими в іноземних валютах і передбачає збільшення з 5 % до 7 % нормативу обов'язкового резервування за довгостроковими коштами і вкладками (депозитами) юридичних та фізичних осіб в іноземній валюті, тоді як нормативи за коштами в національній валюті залишилися на нульовому рівні. Також, згідно з цим нормативно-правовим актом, передбачено оптимізацію активів, які банки можуть зараховувати в покриття обов'язкових резервів [8]. Іншими напрямками регулювання грошово-кредитного ринку з боку НБУ були: удосконалення засад проведення процентної політики через посилення дієвості коридору процентних ставок овернайт (з метою чіткішого окреслення меж коридору процентних ставок овернайт НБУ зі середини червня 2013 р. започаткував розміщення депозитних сертифікатів овернайт, а також оголошує процентну ставку овернайт лише за кредитами під забезпечення державними цінними паперами (ставка за кредитами овернайт без забезпечення не оголошується), розвиток фінансового ринку загалом та його фондового сегмента зокрема (запровадження з 20.06.2013 р. можливості здійснення операцій з купівлі-продажу депозитних сертифікатів НБУ на торгах, які проводять організатори торгівлі цінними паперами (фондовими біржами)), посилення статусу грошової одиниці України як засобу платежу та заощадження.

Висновки. Основними засадами грошово-кредитної політики визначено, що в 2013 р. і в подальших роках реалізація грошово-кредитної політики здійснюватиметься на засадах монетарного режиму, що базується на цінній стабільності. Стабільність банківської системи передбачає дотримання НБУ визначених принципів, серед яких:

- безумовна пріоритетність цілі щодо цінової стабільності та підпорядкування їй усіх інших цілей і завдань;
- орієнтація на середньострокову перспективу;
- відсутність зобов'язань щодо утримання на певному рівні або в певних межах обмінного курсу гривні. Водночас уживатимуться заходи щодо уникнення його істотних коливань;
- тісна співпраця з Урядом;
- прозорість діяльності Національного банку України перед суспільством.

Треба зазначити, що впродовж 2013 р. загальний рівень ризиків банківської діяльності продовжував зростати. Зокрема:

- збільшилось перевищення суми зобов'язань в іноземних валютах над сумою вимог у зазначених валютах;
- загальмувались процеси покращення якості кредитного портфеля;

- вартість строкових депозитів перевищила вартість кредитів.

Разом із тим, здійснена НБУ робота зі стабілізації макроекономічних умов та підвищення ліквідності банківської системи уже на початку 2013 р. створила необхідні передумови для здешевлення ресурсної бази та активізації процесів кредитування. Водночас застосування лише монетарних методів регулювання було недостатнім для досягнення істотного зменшення вартості кредитів та активізації процесів кредитування корпоративного сектора. Досягнення зазначених цілей потребує зниження ряду ризиків, які пов'язані, зокрема, з немонетарними чинниками, надійністю позичальників, якістю їх застави, правовими відносинами тощо. Прийняття рішень, які впливали б на зниження рівня наведених вище ризиків, лежить за межами компетенції Національного банку України, тому важливими є координація дій усіх гілок влади.

Література

1. Основні засади грошово-кредитної політики на 2013 рік // Офіційний сайт Національного банку України. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.bank.gov.ua>.
2. Монетарний огляд за перше півріччя 2013 року // Офіційний сайт Національного банку України. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.bank.gov.ua>.
3. Попередні підсумки діяльності банків за станом на 1 червня 2013 року // Офіційний сайт Національного банку України. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.bank.gov.ua>.
4. Матеріали наради за підсумками діяльності банківської системи Львівської області у першому півріччі 2013 року / м. Львів, Управління НБУ у Львівській області від 25.07.2013 р.
5. Політика Національного банку України спрямована на активізацію масових безготівкових платежів / Прес-реліз НБУ від 07.11.2013 р. // Офіційний сайт Національного банку України. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.bank.gov.ua>.
6. Постанова Правління Національного банку України "Про встановлення граничної суми розрахунків готівкою" від 06.06.2013 р., № 210 / Законодавство України. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.rada.gov.ua>.
7. За 15 років Фонд гарантування вкладів фізичних осіб виплатив 400 тисячам вкладників банків близько 7 мільярдів гривень / Прес-реліз НБУ від 12.09.2013 р. // Офіційний сайт Національного банку України. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.bank.gov.ua>.
8. Постанова Правління Національного банку України "Про деякі питання регулювання грошово-кредитного ринку" від 19.09.2013 р., № 371 / Законодавство України. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.rada.gov.ua>.

Руденко З.М. Анализ влияния денежно-кредитной политики Национального банка Украины на банковскую систему (на примере Львовского региона)

Проанализированы основные направления проведения денежно-кредитной политики Национального банка Украины в 2011-2013 гг. Охарактеризованы влияние данной политики на развитие банковской системы Украины и деятельность банков Львовщины. Рассмотрены сеть банковских учреждений, безналичные расчеты, депозитная и кредитная политика банков.

Ключевые слова: денежно-кредитная политика, банковская система, безналичные расчеты, депозитные и кредитные операции банков.

Rudenko Z.M. Analysis of influence of monetary policy National Bank of Ukraine (for example, the Lviv region)

The article analyzes the main trends of the monetary policy of the National Bank of Ukraine in 2011-2013. The influence of policy on the banking system of Ukraine and Lviv banking activities. We consider a network of banks, non-cash payments, deposit and loan policy.

Keywords: monetary policy, banking, cashless payments, deposit and credit operations of banks.

УДК 338.24

Доц. О.П. Савицька, канд. екон. наук;
студ. В.В. Цоньо – НУ "Львівська політехніка"

ОСОБЛИВОСТІ МІГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ НАСЕЛЕННЯ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Досліджено причини та наслідки міжнародної міграції населення. Охарактеризовано основні чинники, які впливають на міграцію. Виділено центри, які приваблюють мігрантів. Наведено країни з найбільшою кількістю мігрантів. Охарактеризовано найпривабливіші країни, до яких мігрують українці. Проаналізовано вплив грошових надходжень мігрантів на економіку України. Наведено країни, в яких найбільша українська діаспора. Визначено стратегічні пріоритети розвитку перспективних заходів, які сприяли б зменшенню еміграції робочої сили з України.

Ключові слова: міграція, мігранти, еміграція, імміграція, фактори впливу, причини і наслідки міграції, українська діаспора.

Постановка проблеми. Протягом останніх десятиріч міжнародна міграція стала невід'ємною складовою розвитку світової економіки, відігравала значну роль у суспільному розвитку. Однак сьогодні, особливо в умовах кризи, вона ввійшла в якісно новий рівень та етап свого становлення. Наприкінці ХХ ст. міжнародна міграція стала однією із складових процесу глобалізації світової економіки. Вона охоплює практично всі країни і континенти. Формування глобального ринку праці є результатом зростання міжнародної мобільності трьох основних факторів виробництва – інформації, капіталу та праці. Зростання обсягів міжнародної міграції відбувається не тільки внаслідок глобалізації, але є однією з основних рушійних сил цього процесу. Для України є характерними стихійний характер трудової міграції і постійно зростаючі обсяги міжнародної трудової міграції та недосконалість міграційної політики.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми міжнародної міграції населення відображені в працях вчених: Т. Андерсен, Б. Брубейкер, А. Вільямс, А. Гайдучкий, Г. Глушенко, Ж. Зайончковська, Р. Іредейл, С. Каслз, Е. Лібанова, Ю. Макогон, О. Малиновська, М. Міллер, А. Поручник, А. Румянцев, В. Сатцевіч, О. Старк, Дж. Слот, І. Ольшевська, В. Орешкін, К. Уоллес, Дж. Уолперт, І. Івахнюк, В. Іонцев, І. Мельников, С. Метелев, А. Філіпенко, І. Цапенко, Т. Юдіна та ін. Труднощі пошуку на ринку праці досліджували Даймонд, Мортенсен, Піссарідес. Вони створили економічну модель DMP, яка враховує наявність неповної інформації транспортних витрат та проблеми вибору серед безліч різних постачальників і дає змогу зрозуміти як державне регулювання і економічна політика впливають на формування цін, зарплату і безробіття. Однак, незважаючи на увагу дослідників до проблем аналізу й оцінювання міжнародної міграції, проблеми міжнародної міграції в умовах глобалізації залишаються недостатньо розкритими.

Постановка цілей. Мета дослідження – охарактеризувати актуальні проблеми та причини міграції населення, висвітлити сучасні тенденції міжнародної міграції людських ресурсів в умовах глобалізації.

Виклад основного матеріалу. Зростання відкритості українського суспільства неминуче приводить до дедалі більшого входження України в міжнародний обмін робочою силою. Однією з важливих рис становлення ринку праці